

Alacant-Algèria: una relació històrica i actual

Cada estiu milers de magribins, treballadors a l'Europa rica, repeteixen la mateixa operació, travessen la curta distància que separa la península Ibèrica del nord d'Àfrica. De tots és familiar la imatge de cotxes farcits d'entriquells i andròmines circulant amb parsimònia per l'AP-7. És l'anomenada, per les autoritats espanyoles, operació "pas de l'Estret"

Fins al 15 d'agost passat, segons la Direcció General de Protecció Civil i Emergències, s'efectuaren 3.665 travessies i foren transportats 313.861 vehicles en l'operació eixida, mentre que dels ports magribins, en l'operació retorn, partiren 292.571 vehicles i 1.249.365 passatgers cap als ports espanyols (fins al 15 de setembre). Dels ports andalusos, Algesires –l'Estret per excel·lència– ha estat el que més trasbals ha suportat, amb 863.698 passatgers i 214.603 automòbils d'anada; a Almeria s'embarcaren cap al Marroc 324.976 passatgers i 79.778 cotxes, i a Màlaga ho feren 33.286 persones i 5.137 vehicles.

Als Països Catalans és Alacant el port d'entrada i eixida dels magribins d'Europa; 56.513 viatgers i 14.343 vehicles fins al 15 d'agost, concretament d'algerians que utilitzen la via d'Alacant, a tan solament 140 milles marines d'Orà (*Wahrân*, en àrab), ciutat molt unida històricament a la capital meridional valenciana. Encara que amb una importància relativa, per la competència dels ports d'Almeria i Màlaga, fou un esdeveniment completament causal el que permeté el monopoli alacantí de la línia d'Algèria. El 24 d'agost del 1994 dos turistes espanyols perderen la vida en un atemptat a Marràqueix. El Govern marroquí atribuï els assassinats a súbdits algerians i exigí a partir del dia 26 visat a tots els algerians que transitessin pel regne alauita; Algèria reaccionà amb el tancament de la frontera comuna, que curiosament encara continua closa. Això beneficià el port d'Alacant, car, eliminada la ruta per carretera que unia Melilla amb Algèria, la ciutat valenciana esde-

vingué l'únic punt de contacte des de l'estat espanyol amb el veí país magribí i l'alternativa més econòmica per a la comunitat algeriana resident a França, que prefereix embarcar a Alacant, tot i el llarg viatge, que fer-ho des de Marsella. Si el 1993, segons dades de l'Autoritat Portuària d'Alacant, el tràfic total de les línies vers Alger i Orà fou de 55.885 passatgers i 12.893 vehicles, el 1999 fou de 213.171 i 47.583 respectivament.

Una constant. Però no sols a l'estiu, amb el retorn dels emigrats, el flux de persones i mercaderies és important al port d'Alacant, tot i que obviat per l'empresariat local, massa seguidista de les polítiques de cartó pedra del zaplanisme, controlat per una cambra en mans ara de l'extremeny Antonio Fernández Valenzuela (que de socialista ha passat a partidari furibund de l'home de Cartagena), més preocupada en qüestions d'imatge (rehabilitació per a ús propi de l'antic hotel Palas) que a obrir noves perspectives a la riquesa de la ciutat.

Així, gairebé d'amagat, cada cop que un vaixell procedent d'Algèria atraca a la ciutat, s'engega tot un procés d'intercanvis, del qual els alacantins són absents, per proveir de béns de consum la societat algeriana. Colles de transportistes, d'entre cinc o sis persones, fan les compres a través de mitjançers i tornen al seu país en el vaixell de la vesprada. Això ha permès el desenvolupament en el depauperat centre històric alacantí d'establiments, propietat d'àrabs, que proveeixen els traficants de mar enllà. Són els basars, llocs poc cridaners i gairebé desconeguts per a la població

Ferran II conquerí Orà el 1509, i de la corona catalanoaragonesa va ser fins el 1708

autòctona, massa desconfiada dels visitants de Berberia, com si tinguessin presents els temps de Barbarossa i Dragut.

Una mica d'història. Els ports del sud valencià i Múrcia han estat tradicionalment lloc d'entrada de persones des d'Àfrica, ja en temps de la llunyana Al-Andalus. Però si hi ha una ciutat particularment important en les relacions de Catalunya amb Berberia, aquesta és –sense lloc a dubtes– Orà, de les quals ja tenim notícia el 1232. Ferran II la conquerí el 1509, i en poder de la corona catalanoaragonesa estigué fins a la conquesta turca del 1708. Presa per Felip V el 1732, el 1792 fou conquerida pels marroquins, que la perderen a mans dels francesos el 1831.

L'any 1830 el Govern de Carles X de França s'embranchà en una expedició per obligar el *dei* (mena de virrei otomà) d'Alger a acceptar uns tractes comercials favorables a França. El *dei* abdicà i els francesos es feren amb el control del país, malgrat la revolució que aquell mateix any costà el tron a Carles i proclamà Lluís Felip rei de França. Després d'alguns titubeigs, el 1940 els francesos decidiren la submissió del territori, que fou conquerit malgrat la resistència del líder algerià Abd al-Qàdir Jazàirí, que menà la guerra contra els francesos entre 1832 i 1847. La derrota indígena precipità la francesització del territori, dividit en tres departaments, i l'arribada d'una allau de colons europeus al país.

En aquestes primeres onades migratòries destaquen els menorquins, que, foragitats de llur illa per la precària situació econòmica, formaren un grup força cohesionat. Establerts sobretot a l'Algerois, els maonesos fundaren la ciutat de Fort-de-l'Eau (Bordj el-Kiffan, segons la nomenclatura actual) i conservaren

El trasbals d'algerians per Alacant no comporta enrenou en la vida dels autòctons i es limita a l'àrea de botigues, bars i pensions habituals, on sovintegen els "paqueters" d'ultramar.

llur llengua fins a l'expatriació del 1965.

Les onades migratòries valencianes, sobretot de persones naturals de les comarques meridionals del país, s'establien fonamentalment a l'Oranie. Mai no perderen llur llengua nativa i arribaren a publicar dues publicacions en català, *Journal de Cagayous* i *El Patuet*, però amb ortografia francesa. El català fou un element important de l'Orà colonial i les relacions amb Alacant expliquen l'eclosió de les Fogueres de Sant Joan oraneses en els anys trenta, amb anades i tornades de festers de totes dues vores de la Mediterrània. Segons el cens del 1896, de 157.560 residents *espanyols* a Algèria, 56.000 procedien de la demarcació d'Alacant. A la regió d'Orà, segons dades del 1887, vivien 75.285 *espanyols* (majoritàriament oriünds dels Països Catalans) per 39.825 francesos, els "patos", anomenats així per llurs maneres arrognades de metropolitans.

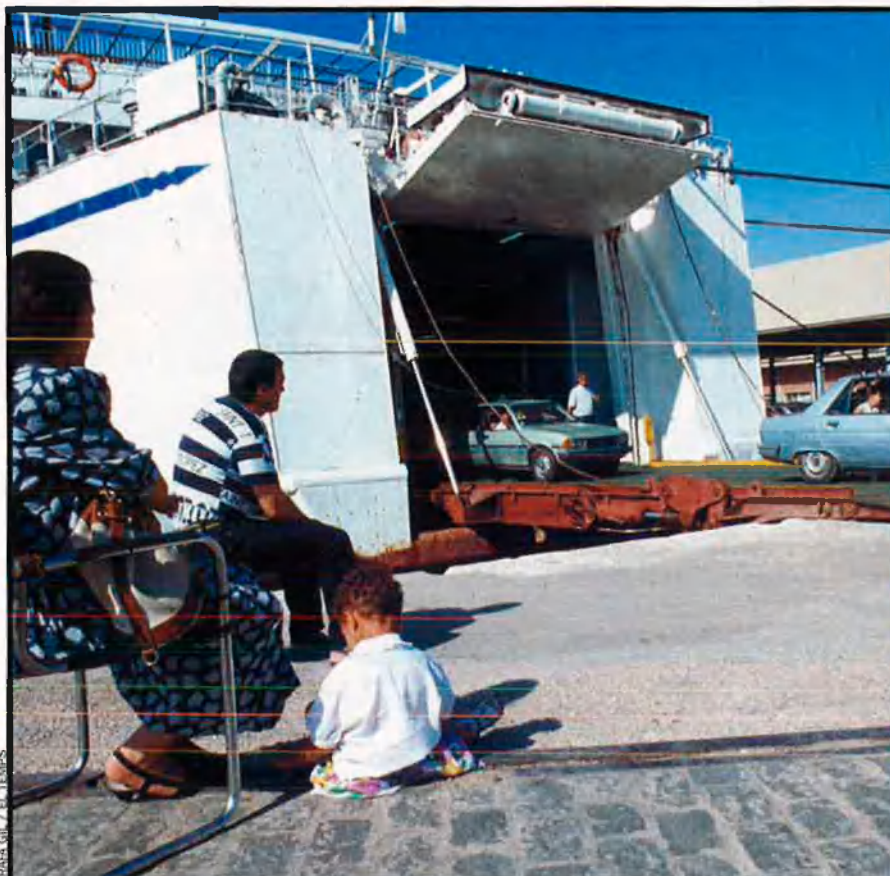
França reaccionà a l'excés d'*espanyols* amb la fàcil concessió de la nacionalitat francesa i la prèdica d'un xovinisme exacerbant, present en les generacions de *pied-noirs* expatriats. Altrament, Algèria havia estat annexionada *de facto* per França després de la promulgació del *sénatus-consulte* del 1865, que declarava francesos tots els habitants del país.

Els catalans d'Algèria s'integraren, doncs, en la nacionalitat *pied-noir* (nom

que rebien els europeus, l'origen del qual s'atribueix a l'ús de sabates), però d'una manera bastant particular, llur *patouète* era la llengua que portaven d'origen, el patuet (diminutiu de *patois*); malparlaven el francès, que mesclaven sense complexos amb la llengua mare, el *xapurraeo*, i de cagalló –amb perdó– derivava el mot que dóna nom al personatge més conegut de la literatura popular *pied-noir*, en Cagallós, o *Cagayous* a la francesa (avui nom d'una web de reivindicació d'exiliats: www.cagayous.com).

La independència d'Algèria. Tot el món bastit pels europeus a Algèria s'ensorrà quan el 1962 França concedí la independència, resultat de la revolta nacionalista que des del 1954 sagnava el país. Per contrarestar el Front de Libération Nationale, els colons més exaltats crearen l'Organisation de l'Armée Secrète (OAS), que pretengué, amb el terror, incidir en el Govern francès perquè no abandonés la colònia. Fou debades: De Gaulle negocià amb els independentistes algerians i el 3 de juliol Ahmed ben Bella, primer president, proclamà la independència.

Tot i que els acords d'Evian reconeixien el respecte a la població europea del territori, la instauració de la república, democràtica i popular, provocà la sortida en massa de *pied-noirs*, pel temor a les

Les imatges d'algerians anant i tornant del seu país és ben usual des de fa anys. Al costat, cartell del Mouvement pour la Democracie d'Algerie i pied-noirs de l'OAS de tornada.

Movimiento por la Democracia en Argèlia (M.D.A.)

PAÏS GUIL / EL TEMPS

represàlies. Cap al 1966 40.000 franco-algerians s'establiren al País Valencià, 30.000 a la província d'Alacant (més de 6.000 a la capital), entre els quals també n'hi havia de vinculats a l'OAS. També és important l'establiment d'un fort contingent d'aquests exiliats a la Catalunya Nord, on, paradoxalment, aterraren amb les dèries filofranceses, precisament del país que els havia abandonat. La seva rancúnia els ha portat a posicions polítiques d'extrema dreta, visible encara en els resultats electorals d'avui, on aquests "francesos" (alguns no han viscut mai a França) es decanten majoritàriament pel Front Nationale de Le Pen.

Altrament, després de la Segona Guerra Mundial, l'aïllament internacional de l'estat espanyol afectà les relacions entre Alacant i Algèria, tan intenses en els anys trenta. El 1952 l'Ajuntament d'Alacant reinicià les relacions amb l'homòleg oranès, frustrades amb la independència de l'excolònia francesa. Caldrà esperar fins al 27 de juny del

1985, en època de l'alcalde socialista José Luis Lassaletta, perquè es reprenguin els contactes amb l'agermanament de les dues ciutats.

La divisió entre conservadors i socialistes del FLN provocà el cop d'estat de l'exèrcit i l'accés al poder de Houari Boumediene, traspassat el 1979 i succeït per Chadli Bendjedid, que intensificà l'arabització del país i la repressió de la minoria berber. La crisi del sistema del FLN es va fer patent amb els avalots

del 1988, que el Mouvement pour la Democracie d'Algerie de l'exiliat Ben Bella s'atribuí dirigir des d'Alacant (diari *Información* d'Alacant, 8 d'octubre del 1988). Com a conseqüència, el Govern algerià clausurà la línia Alacant-Orà, suspesa des de l'11 d'octubre fins al 18 de febrer de l'any següent.

Avui. El fracàs de l'experiència pseudo-socialista del FLN comportà l'ascens de l'islamisme polític, encarnat en el FIS (Front Islamique du Salut, al-Jabha al-Islamiyya al-Inqâdh), la suspensió de les eleccions del 1991 —les guanyà el FIS— i un estat latent de guerra civil, amb assassinats indiscriminats d'estrangers al país des del 1994 i el clima d'inseguretat derivat d'aquesta situació. Precisament, com s'ha dit més amunt, és des d'aquest any que s'intensifica l'entrada i eixida d'algerians pel port d'Alacant. Si bé d'Alacant estant, per la ineptitud de la part valenciana, no s'ha intentat incidir oficialment en aquest tràfec, la iniciativa

L'aïllament internacional de l'estat espanyol afectà les relacions Alacant-Algèria

privada creà el juny del 2000 la societat Puente Logístico Alicante-Orán, SA, amb la intenció de gestionar la traginada de mercaderies entre Algèria –un mercat de gairebé trenta milions de persones– i la Unió Europea, que precisament des d'Alacant té molt a dir, malgrat el mutisme de les institucions, molt mediatitzades pel mite del “moro dolent” i únicament preocupades a reprimir els delictes que –desafortunadament– tal moviment de persones origina. Fins i tot la bogeria de l'Ajuntament (no es pot qualificar d'altra manera) arribà a censurar la línia Alacant-Nador (Marroc), malgrat el pobríssim tràfic del port alacantí, que finalment marxà a Almeria. El disbarat afectà també el petit comerç del centre ciutadà, molt tragirat per les promeses del PP, que sol·licità traslladar –més aviat marginar– l'estació marítima del ferri d'Orà al moll de ponent, completament allunyat de la ciutat.

No obstant això, cal dir que el trasbals d'algerians per Alacant no comporta cap enrenou en la vida quotidiana dels autòctons i es limita a l'àrea de botigues, bars i pensions habituals, on sovintegen els “paqueters” d'ultramar, i no sobrepassa mai l'estricta centre alacantí.

La segregació real entre la comunitat àrab i l'autòctona és perceptible al mateix port, amb una zona d'oci nocturn –el miracle econòmic del PP, tot per la disbauxa– al costat, però separada per una reixa de l'àrea destinada a estació portuària.

La crisi algeriana ha desencadenat la demanda creixent de productes de consum, que ha generat un accelerat desenvolupament de comerciants i transportistes des de la dècada dels noranta del segle passat, per satisfer les necessitats d'una població àvida de productes occidentals. Malgrat el tancament de fronteres, el Marroc ha continuat exportant roba i calcer, des de Melilla s'envien antenes parabòliques; Marsella ha desenvolupat barris sencers especialitzats en el comerç amb el Magrib i Alacant és cap d'una regió que posseeix una indústria lleugera (tèxtil, flassades, catifes, joguines...) que pot assortir les demandes dels tractants algerians.

Així, l'algaravia ha retornat als carrers d'Alacant, la vella Laqant andalusí, i no

Els altres algerians, els amazics

D'ençà de la independència, Algèria, com a reacció a la francesització forçada d'època colonial (encara molt present en la transcripció dels noms autòctons, toponímia i antroponímia), inicià un procés d'arabització que repercutí greument en la població amaziga, els berbers.

A Algèria conviuen sis dialectes berbers: tacawit a Chaouia, taqbaylit a la Cabília, teggargent a Oúrgia, tamzabit a Mzab, tazenanit a Tuat, i al sud el tamahan o tuareg del nord. Des del 1980, la Cabília, regió muntanyenca situada entre les planes de Mitidja i Bona, reivindica l'autonomia del territori i el reconeixement de la llengua autòctona, des de la Tadschmaat o comitès de les aldees càbils. Tant el Govern del FLN com els islamistes del FIS han rebutjat tota pretensió autonomista dels berbers. Precisament, el cantant Matoub Lounes, una celebritat entre els seus, fou assassinat per un escamot integrista. Recentment saltà als mitjans les detencions de joves que cridaven “no som àrabs”, que provocaren avalots en tot el país càbil. **D. G.**

és rar trobar ja comerços retolats en la llengua de l'Alcorà, com al carrer de Sant Francesc o a l'avinguda de Xixona.

Tot i la manca de dades per la desídia de les autoritats, des de la passada dècada dels noranta han augmentat considerablement els comerços de béns de consum destinats a algerians, tot fent reviscolar l'activitat comercial d'un depauperat centre ciutadà. Altrament, la gran mobilitat, tancaments i obertures, és una de les característiques d'aquest col·lectiu de comerciants.

Tanmateix, tot allò que envolta aquesta economia és del tot obviat per les autoritats portuàries i municipals, que no prenen cap mesura per acomodar aquesta activitat en el desenvolupament econòmic de la ciutat, com es desprèn dels successius plans generals d'ordenació urbana.

Pel que fa a l'empresari valencià i les perspectives de negoci a Algèria, ara per ara tot és condicionat per la inestabilitat política del país, amb uns dèficits democràtics ben palesos, on la recent elecció, l'abril passat, com a president d'Abdelaziz Bouteflika –un home de Boumedienne– reserva encara moltes incògnites per al futur.

Tanmateix, Alacant continua com a base d'operacions dels introductors de mercaderies europees a Algèria, i aquesta situació, segons semblen indicar tots els indicis, augmentarà a mesura que es consolidi la presència magribina a l'estat espanyol i que l'estat francès perdi la preponderància tradicional que, d'ençà de la conquesta del 1830, ha tingut sobre Algèria i per extensió, la resta del Magrib.

David Garrido